

УДК 338.26.015

А.А. Ормогоева – улук окутуучу,
Д.Д. Курманбекова - улук окутуучу,
Жалал-Абад мамлекеттик университети
ainura_ormogoeva@mail.ru

ОКУТУУНУН ИНТЕРАКТИВДҮҮ УСУЛДАРЫ КОЛДОНУЛГАН САБАКТАРДЫ ПЛАНДООНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Жалпы билим берүүнүн негизги максаты интеллектуалдык жана логикалык ой жүгүртүү жагынан өнүккөн, дүйнөгө карата илимий көз караштардын негизине ээ болгон, коомдук турмушка активдүү катышкан, жашоодогу өзгөрүүлөргө тез ыңгайланууга жөндөмдүү инсанды калыптандыруу болуп эсептелет. Коомдун өнүгүшүнө ылайыктуу билим, тарбия берүүдө окутуунун интерактивдүү ыкмаларын колдонуу менен окутуунун сапатын жакшыртуу негизги маселелердин бири болуп саналат.

Ачык сөздөр: интерактивдүү усулдар, жагымдуу чөйрө, окуу-тарбиялык иштер, билим берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк, тарбиялык, конкреттүү жана конструктивдүү.

А.А. Ормогоева – ст. преподаватель,
Д.Д. Курманбекова - ст. преподаватель,
Жалал-Абадский государственный университет

ОСОБЕННОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ УРОКОВ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

Основной целью всеобщего образования является формирование личности, обладающей научным мировоззрением, быстро приспосабливающейся к жизненным изменениям. Одной из основных задач обучения и воспитания, отвечающей требованиям развития общества, является повышение качества обучения с применением интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: интерактивные методы, конструктивный, конкретный, позитивная среда, учебно-воспитательная работа, обучение, развивающий, воспитательный.

A.A. Ormogoeva – senior lecturer,
D.D. Kurmanbekova - senior lecturer,
Jalal-Abad state University

FEATURES OF THE INTERACTIVE LEARNING METHOD USED IN THE LESSON PLANING PROCESS

The main purpose of the general education in the intellectual and physical capacity of the developed world, which has a scientific basis for players to actively participate in public life, which changes the behaviors, is to shape a personality. Suitable for the development of society, education, explaining the use of interactive teaching methods and improving the quality of teaching is one of the main problems

Key words: Interactive methods, pleasant environment, training and educational work, teaching, development, education, specific and constructive

Ар бир окутуучу жакшы сабак, балдарга татыктуу билим жана тарбия берүү жөнүндө кыялданат. «Жакшы» деген түшүнүк бул «мен эмнени элестетип кааласам, баардыгын аткардым, мен ойлогондой сабак өтүлдү» дегенди камтыйт деп ойлойбуз. Кандайдыр бир сабакка тиешлүү идеяны ишке ашыруу үчүн ыкчамдуу, ойлонулган иш-аракеттер керек, ал аракеттер өзүнчө ийгиликтерди жана кемчиликтерди камтыйт. Интерактивдүү усулдарды колдонуу менен сабакты пландаштыруу темасы көпчүлүк аудиторияларда оор кабыл алынат. Себебин сунушталган пландаштыруу ыкмасы традициялык пландаштыруудан көпчүлүк компоненттери менен айырмалангандыгын көрө алабыз. Айтылган проблеманын үстүндө иштөөдө бир нече маселени чечүү жолдоруна токтолуп көрүүнү туура көрдүк.

Интерактивдүү окутуу боюнча сабакты пландоодо өтүлүүчү сабактардын максаттарын так аныктап алуу керек, анда ар бир мугалим өзүнүн сабагына үч максат коет: билим берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк жана тарбиялык. Сабактын эң маанилүү жагы – максаттар. Максаттар ачык-айрым болбосо, биринчиден, сабак кандай өтөт, экинчиден окуучулар үчүн өтүлүүчү сабактын пайдасы эмнеде? Мына ушул суроонун үстүндө ойлонушубуз керек. Билим берүүчү максаттар сөзсүз ар бир сабакка карата аныкталынат, ал эми тарбиялоочулук жана өнүктүрүүчүлүк максаттарды ар бир сабакка дайыма талап кылуу милдеттүү эмес, мындай максаттар сөзсүз түрдө бүткүл тема боюнча гана аныкталып, ар бир сабакта конкреттештирилүүгө тийиш.

Сабактын планын түзүүдө анын дидактикалык милдеттерин формулировкалоонун мааниси чоң. Бирок, практикада мугалимдер өнүктүрүүчүлүк жана тарбиялоочулук милдеттерине анча көңүл бурбай тургандыгы белгилүү. Сабактын мындай максаттары бири-бирине байланышсыз болуп, окулуп үйрөнүлүүчү материалдын мазмуну жана мүнөзү эске алынбайт. Окутууда мугалимдин максаты менен окуучулардын максаты өз ара дал келтирилип, сабактын билим берүүчүлүк, тарбиялоочулук жана өнүктүрүүчүлүк максаттарын бирдиктүү камтый турган конкреттүү дидактикалык милдеттер катары аныктап алуу азыркы окутуудагы негизги маселелердин бири болуп саналат. Интерактивдүү окутууда сабактарданы максаттары конкреттүү жана конструктивдүү болот. Окуучулар сабакта кандай билимге жана шык-жөндөмдөргө ээ боло тургандыгына жана ушул шык - жөндөмдүүлүктөрүн кантип пайдалана ала тургандыгына көңүл бурушубуз керек.

Конкреттүү жана конструктивдүү милдеттерге токтоло кетели: конкреттүү милдеттер темага болгон мамилени бир топ чектейт. Маселен, изилдөө, маанини чечмелөө жана аргументтөө (жүйө, далил келтирүү) боюнча жеке ишмердүүлүктөн баштап өз билимин «түптөө» жана жаратуу процессиндеги окуучулардын активдүү ролуна басым жасайт. Конструктивдүү таанып билүү теориясы жаңы ала турган билимдеринин негизи болуп калган схемалар, структуралар, моделдер ушуга чейинки алынган эски билимдердин негизинде түптөлөөрүн тастыктайт. Конструктивдүү максатка токтолсок. Мугалим баяндаган же окуу китебинен окуп алган идеяларды эске тутуп калуу жана өздөштүрүү маанилүү роль ойноору талашсыз (бул билим берүүчүлүк максат), бирок, мугалимдер өздөрү берген текстин мазмунунан окуучулар тереңирээк маани-маңызды түшүнө алат деп элестетүү керек (бул конструктивдүү максат). Ошондой эле интерактивдүү усулдар колдонулган сабактарды пландоодо, сабакты уюштурууда жагымдуу чөйрө түзүү негизги мааниге ээ. Жагымдуу чөйрө - бул бала өз алдынча да, башкалардын маалымат берүүсү жана үйрөтүүсү аркылуу да пайдалуу, керектүү маалымат ала тургандай шарт-жагдай. Мында балага маалымат берүүчү, үйрөтүүчү адамдардын кызыкчылыктары да эсепке алынуусу зарыл. Жагымдуу чөйрө балдардын өзүлөрүнүн окутуу процессин алып барууга катышуусуна мүмкүндүк берет. Мугалимдерге ар тараптуу көмөк көрсөтүлүп, анын негизинде алар окутуу процессин

жогорку деңгээлде алып барууга шыктанышат. Окутуу процессине жана мектептин жалпы эле өз вазийпасын өтөөсү үчүн иш-аракеттерине ата-энелердин, жамааттын башка мүчөлөрүнүн активдүү катышуусу менен окутуунун жаңы технологияларын өзүлөрүнүн шартына ыңгайлаштырууга жана колдонууга жагдай түзүлөт. Балага жагымдуу чөйрөнү түзүү адамдык да, убакыттык да, материалдык да ресурстарды талап кылаарын унутпоо керек. Мугалим үчүн баланын бардык проблемаларына (көйгөйлөрүнө) сүңгүп кирүү оңой-олтоң нерсе эмес. Мугалимдердин көпчүлүгү ар кайсы класстарга сабак берет, ал эми ошол класстарга өзгөчө муктаждыгы бар балдарды кабыл алуу, алибетте, аларга кошумча түйшүктөрдү жаратат. Бирок, бул негизги эмес. Чоң адамдардан, алардын ичинде мугалимдерден балдардын күчтүү жана чабал жактарын үйрөнүү, ошого ылайык окутуу-тарбиялоо процестерин пландаштыруу, ар бир баланын өзгөчөлүктөрүн эсепке алуу менен, тиешелүү методдорду жана ыкмаларды тандап алып, пайдалануу айрыкча маанилүү илимге ээ болуусуна көмөк көрсөтүү үчүн педагогдорду, ата-энелерди жана жамааттын башка мүчөлөрүн ишке чегерүүнүн (мобилизациялоонун) мааниси зор.

Азыркы абдан тез өзгөрүлгөн мезгилде балдарды окутууда ой-жүгүртүүнү өстүрүүдө туура суроолорду түзүү жана суроолорду берүү да өзүнчө бир чыгармачылыкты талап кылуучу маселе болуп калууда. Башкача айтканда азыркы күндө мугалимдин ролу өзгөрүлдү. Мугалим окуучуларга суроо бергенди жана өзүнүн суроосуна жооп бергенди үйрөтүп, жаңы идеяларды сунуштап, аларды ишке ашырууга жеткирип, алган билимди практикада колдонушуна жардам бериши керек. Ал үчүн биз окуучулар кичинекей кезиндеги жаңыны билгенде кандай сезимдерге ээ болсо, ошону ойготкондой ыкма табышыбыз керек.

Кадимки мектеп тажрыйбасы балдарда кандай гана суроо болбосун анын туура жообу бар жана эгерде алар жетишүү түрдө даярдашса же зээнин кое билсе, ал эбак аны таап алса болот деген түшүнүктү калыптандырат. Мына ушундан улам окуучу жооп бере албаган үчүн жагымсыз жагдайды жаратып, коргонууга болгон каалоо пайда болот. Ошондуктан биз суроо бере билүү жөндөмүндө ийгиликтүү зарыл болгон шарттарды сунуш кылабыз:

Окуучу суроого жооп бере албаган жагдайды мугалим нормалдуу деп эсептөөгө тийиш;

Мугалим чыгармачылык суроолорду көбүрөөк бериши керек;

Суроо берүү менен балдарды коргонууга мажбур кылбаш керек;

Окуучулардын тандап алуу мүмкүндүгү болуш керек жана мындай тандап алууну алар өздөрү түзүшү зарыл.

Интерактивдүү окутууда мугалимден суроолордун түрүн билүү талап кылынат. Ал үчүн жеке эле фактыларды билүү үчүн суроолорду берүү максатын көздөө маанилүү болбостон, табиятында изилдөөчүлүк сапаты бар балдарды «жаратылыштык абалга» алып келүү кырдаалын кеңейткен чөйрөсүн түзүү чоң милдет. Ушундай шартта окуучулар окуганды гана үйрөнүшпөстөн, ойлонууга да маани берилгенин байкашат. Себеби ар адамда айлана-чөйрөдөгү болуп жаткан кубулуштарды түшүнгүсү келген терең муктаждык бар. Муктаждыктар адамдарга суроо аркылуу келет. Аристотель бекеринен айтпаса керек: «Бардык адамдар... жаратылышынан билүүгө умтулушат...» турат. Ал эми баалоону же ой жүгүртүүнү талап кылган суроолор ойломду стимулдаштырган эң жогорку деңгээлдеги суроолор катары каралат.

Суроолордун баары маанилүү, алар таанып-билүү тажрыйбасынын, ойлонуу процесстеринин концептуалдуу негиздердин кеңири диапазонундагы ойломдун ар кандай түрлөрүнө алып келет. Суроолордун ар тиби ар кандай көз караштарды билип алууну камсыз кылган ойломдун жолу катары болот, алар, өз кезегинде, тереңирээк түшүнүктүн пайда болушуна шарт түзөт. Ошентсе да, окутуунун максаты окуучуларды ойломдун төмөнүрөөк деңгээлинен, ойломдун эң жогорку деңгээлине жеткирүүдө болот. Мисалы, билимди же идеяларды практикада колдонуу үчүн окушат. Эгерде

суроолор менен ойлом сөз жүзүндөгү деңгээлде же эс тутум деңгээлинде калса, анда ал билим жөн гана маалымат болуп калышы мүмкүн. Мисалы, мугалим программадагы ар бир теманы практикалык тапшырмалар менен, күнүмдүк турмушта ордун аныктоо менен бекиткенде гана ал теманын пайдасы көзгө көрүнөт.

Интерактивдүү окутуу процесси эки тараптуу, ага маалыматты сунуштаган жана аны кабыл алган объектер катышат. Объект катары биз эки адамды же кичи (5-10) топторду көрө алабыз. Мындай окутууда мугалим окуучулар бирге иштегенде гана ишке ашат, алар бир эле тапшырманын же проблеманын үстүндө иштешет, бир эле теманы иликтешет, же жабыла аракет кылып бир пикирдин негизинде жаңы идеяларды, комбинацияларды же **жабылыктарды**, ойлорду сунуш кылууга аракеттенишет¹.

Интерактивдүү окутуунун негизги технологияларын колдонуп сабакты пландаштырууда жана өтүүдө жыйынтыкка токтолобуз:

Бири-бирине жагымдуу өз ара карандылык. Мугалим чакан топторго бөлүү менен ар бир катышуучуга тиешелүү кызматты же иш аракеттерди, ролдорду бөлүшпүрүү аркылуу алардын кайталанбас, өзгөчө салымын ачык айкын байкайт, мында мугалим туура байкоо менен сабакты уюштура алса, анда чакан топтогу ар бир катышуучу бири-бирине жагымдуу көз карандылыгын туура түшүнүү менен мамиле кылат.

Түздөн түз колдоого алынган өз ара аракет. Ар бир окуучу кичи топто бир тема же проблеманын конкреттүү, башкалар билбеген бир жагын айтып, ошол эле мезгилде достурунун ойлорун, аракеттерин колдойт

Жекече отчетуулук. Ар бир кыймыл-аракет кандайдыр бир деңгээлде бааланып турат. Мындай ыкма окуучуда чоң жоопкерчиликти жаратат, ал сабакта өзүнүн ар бир кыймыл-аракетине ойлоноу менен мамиле жасай баштайт, ошого байланыштуу башкаларга үлгү болушу мүмкүн.

Инсандар ортосунда сүйлөшкөнгө үйрөнүү. Окутуу процессинин бирден бир максаты бул инсандар ортосундагы мамиле түзүү жана жөндөмүн өнүктүрүү, анткени кандайдыр маалыматты сөз менен жеткиргенде, аны биз кыймыл-аракет менен кошпойбуз.

Топтордогу кабарлашып окутуу процессин уюштуруу. Топто иштөөдө команданын мүчөлөрү канчалык деңгээлде топтук жумуш ийгиликтүү жүрүп жатканына байкоо жүргүзүү менен көзөмөлдөп турат.

Интерактивдүү окутуунун усулдарын колдонууда мугалимдин функциясы төмөндөгүдөй болуу менен бирге окутуу процессинде жакшы жыйынтыкка алып келет:

Багыт берүүчү - бул баскычта мугалимдин так жана кыска нускама берүүчү;

Байкоочу - окутуу процессинде ар бир топтогу кыймыл-аракет мугалимдин көз алдында болушу;

Жардам берүүчү - суроо аркылуу түрткү берүүчү - мугалим окутуу процессинде суроолор аркылуу балдарга проблеманы, тапшырманы чечүүдө түрткү берет;

Интерактивдүү окутуунун усулдарын колдонууда айрыкча топторго бөлүүдө окуучунун функциясы төмөндөгүдөй болуу менен бирге окутуу процессинде жакшы жыйынтыкка алып келет. Алар:

Бири-бирине жагымдуу көз карандылыгы;

Составынын гетерогендүү болушу (балдар жана кыздар бир топту түзүшү);

Жетекчиликтин монополдук кылбашы;

Түздөн түз социалдык ыктарга үйрөнүшү;

Мугалимдин байкап турушу жана керек учурунда гана кийлигишүүсү;

Натыйжалуу топтук иш;

Интерактивдүү усулдарды колдонуп окутуунун артыкчылыгы:

-пассивдүү окуучуну «командалык, корпоративдик сезим», командалык биргелешкен максат үчүн ишке тартышып жардам беришет.

-окуучуларда кандайдыр бир пайда болгон түшүнбөстүктөрдөн достук иретинде чечүүгө үйрөнүшөт, окуучуларды башка бирөөнүн инсандык сапаттарына тийишпестен, өзүнүн оюн жактаганга, талкуулаганга үйрөтөт.

-өзүнүн жана жолдошторунун окуусуна жоопкерчиликтүү мамиле жасаганга, окуучулар бири-бири менен жагымдуу көз карандылыкта иштегенди үйрөнүшөт.

- лидерлик сапаттар өнүгүүгө чөйрө түзүшөт, башкача айтканда, ар бири кайсы бир учурларда темага тиешелүү «рулду» алышат. «Рулду» албаган бала болбойт.

Окутуунун жыйынтыгы-бул кеңири түшүнүк. Ал окуучулардын билимин, көндүмүн, жеке сапаты менен баалуулуктарын жана жетишкендиктерин көрсөтөт. Эгерде окуучулар окутуунун жыйынтыгына жеткен болсо, анда алар тиешелүү көрсөткүчтөрдө аталган иш-аракеттерди аткара алат. Ар жума жана ар күн сайын сабактарды пландаштырууда айрым жогоруда көрсөтүлгөн сунуштарды эске алуу менен жыйынтыкка, максатка жетebиз деген ойдобуз.

Адабияттар:

1. **Амонашвили, Ш.А.** Педагогическая симфония [Текст] – М.: МЦР,2002. . –577с.
2. **Бекбоев, И.Б.** Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] - Бишкек, 2004.-293-294 бет.
3. **Гузеев, В.В.** Образовательная технология: от приема до философии [Текст] - М.:Сентябрь, 1996-41б.
4. **Загашев, И.** Суроо бере билүү жөндөмү. «Сынчыл ой жүгүртүүнү өстүрүү үчүн окуу жана жазуу» программасынын хрестоматиясы [Текст] - Бишкек, 2004. .- 159 бет
5. **Стил, Ж.** Сабакты пландаштыруу жана жетишүүнү баалоо [Текст] / К. Мередис, Ч. Темпл // - Бишкек: Фонд «Сорос – Кыргызстан».1997-36-37 бет
6. **Стил, Д.** Сынчыл ойломдун өнүгүшүнө өбөлгө түзгөн методдор [Текст] / К. Мередис, Ч. Темпл // – Бишкек, Сорос –Кыргызстан,1997.42-47 бет
7. **Фальк, Б.** Как побудить задавать вопросы [Текст] / Л. Марголин // Перемена, 2005. том 6. № 2.-6 бет.